

МЕТАДЫ НАВУЧАННЯ НА ЗАНЯТКАХ ПА БЕЛАРУСКАЙ МОВЕ НА НЕФІЛАЛАГІЧНЫХ СПЕЦЫЯЛЬНАСЦЯХ

Слова «інтэграцыя» ад лацінскіх слоў integration — «узнаўленне, папаўненне» і integer — «цэлы» абазначае «аб’яднанне ў цэлае якіх-небудзь частак, процілеглае дыферэнцыяцыі».

У абазначаных паняццях інтэграцыя тлумачыцца як працэс узаемапра-
нікнення, ушчыльнення, аптымізацыі ведаў, які праяўляецца праз адзінства з
процілеглым працэсам раздзялення, размежавання, дыферэнцыяцыі.

Інтэграцыйнасць вызначаецца даследчыкамі як з’ява, асноўнай рысай
якой з’яўляецца гарманічнае аб’яднанне ў цэлае раней самастойна функцыя-
наваных частак. Пры гэтым кожная частка не губляе сваёй унутранай
самастойнасці, а яе змест паглыбляецца і ўзбагачаецца за кошт устанаўлення
сувязяў паміж характарыстыкамі ўсіх складаючых частак цэлага.

Сучасная моўная сітуацыя ў Рэспубліцы Беларусь характарызуецца
дамінаваннем рускай мовы, яе пераважным выкарыстаннем у розных сферах
грамадскага жыцця. Уплыў рускай мовы на беларускае маўленне дасягае
значных маштабаў.

Інтэгральныя магчымасці зместу вучэбнага прадмета «Беларуская мова
(прафесійная лексіка)» і рускай мовы, як адной з дзяржаўных моў нашай
краіны, закладзены ў саміх мэтах навучання, прадугледжаных вучэбнымі
праграмамі. Асноўнымі з якіх з’яўляюцца:

- арыентацыя на практычнае валоданне беларускай мовай у спе-
цыяльнай сферы і асэнсаванне асаблівасцей беларускай мовы ў сістэме
іншых славянскіх моў;

- усведамленне беларускай мовы як базавай каштоўнасці беларускай
нацыянальнай культуры і нацыянальнай самасвядомасці народа.

Адным з асноўных відаў практычных заданняў з’яўляецца пераклад з
рускай мовы з засяроджваннем увагі на адметных рысах беларускай мовы на
розных узроўнях (фанетычным, арфаэпічным, лексічным, граматычным,
словаўтваральным), а таксама заданні, прызначаныя прадухіліць шматлікія
памылкі, магчымыя ва ўмовах білінгвізму.

У сувязі з гэтым неабходна выдзеліць інтэгральнае ядро паняццяў па
сходным тэарэтычным матэрыяле, стварыць адзіную «скразную» сістэму
(родная-руская) вывучэння гэтага матэрыялу і фарміравання вучэбна-
пазнавальных уменняў і навыкаў, якія характарызуюцца:

- а) арганізацыяй пераносу ведаў, уменняў і навыкаў у працэсе вывучэн-
ня сходнага тэарэтычнага матэрыялу;

- б) разумным падыходам да выбару метадаў і прыёмаў работы пры
вывучэнні падобнага і непадобнага моўнага матэрыялу;

- в) стварэннем тыпалогіі вучэбна-моўных заданняў, якія б прадугледж-
валі, з аднаго боку, арганізацыю траспазіцыі на ўзроўні лінгвістычнай і
камунікатыўнай кампетэнцыі, і з другога, работу па папярэджанні і
пераадоленні маўленчай інтэрферэнцыі.

Засваенне інтэгральнай часткі, г. зн. зместу навучання рускай і роднай моў, будзе садзейнічаць фарміраванню і ўдасканаленню атрыманых у працэсе навучання інтэграцыйных інфармацый.

У канчатковым выніку студэнты авалодваюць кампетэнцыямі — камунікатыўнай, лінгвістычнай, моўнай, культуразнаўчай. І самае галоўнае, гэта будзе спрыяць фарміраванню білінгвальнай кампетэнцыі ў моўнай асобы.

Інтэграцыйны падыход да навучання студэнтаў моўным дысцыплінам выражаецца ў засваенні міжпрадметных, агульнанавуковых філалагічных ведаў і відаў дзейнасці, якія будуць садзейнічаць фарміраванню цэласнага светапогляду. Якасць падрыхтоўкі студэнтаў у значнай меры залежыць ад ступені забяспечанасці вучэбнымі планамі дысцыплін, метадамі, сродкамі і формамі навучання дыялектычнай узаемасувязі і пераемнасці вывучаемых прадметаў, а таксама ад здольнасці выкладчыка падтрымліваць станоўчую матывацыю студэнтаў да самастойнага выяўлення такіх узаемасувязяў.

Неабходна памятаць, што вывучэнне мовы — гэта працэс няспыннага і актыўнага развіцця, галоўнае ў якім уменне выкарыстоўваць беларускую мову ў патрэбнай сітуацыі. Студэнт можа добра ведаць сваю будучую спецыяльнасць, але недастаткова валодае беларускай мовай. Таму трэба ствараць неабходныя ўмовы для павышэння ўзроўню валодання мовай. Мэтазгодна на занятках па мове ствараць станоўнія эмоцыі. Трэба пазбягаць ціску на студэнтаў, дазваляць ім працаваць свабодна, даваць магчымасць знаходзіць адказы самастойна. Такія мэты дасягаюцца выкарыстаннем цікавага, рознабаковага матэрыялу, прымяненнем разнастайных метадаў навучання.

Адным з такіх метадаў лічым праблемна-сітуацыйны метад навучання. Праблемнае заданне само па сабе не з'яўляецца праблемнай сітуацыяй, яно можа вызваць праблемную сітуацыю толькі ў пэўных умовах. Адна і тая ж праблема можа быць выклікана рознымі тыпамі заданняў. Узнікшую праблемную сітуацыю выкладчык фармулюе сам шляхам указання на немагчымасць растлумачыць тыя ці іншыя з'явы і ставіць перад навучэнцамі задачу знайсці шляхі вырашэння праблемы.

Заданні па тэме «Спецыяльная лексіка, тэрміналогія» могуць мець наступны змест: «Устанавіце, з якой мовы прыйшлі ў беларускую мову наступныя тэрміны»; «Знайдзіце тэрміны іншамовнага паходжання. З дапамогай слоўнікаў высветліце, з якой мовы яны запазычаны, раскрыйце значэнне тэрмінаў»; «Знайдзіце сярод прыведзеных тэрмінаў спрадвечна беларускія. Растлумачце іх значэнне»; «Ад прыведзеных дзеясловаў утварыце адпаведныя аддзеяслоўныя тэрміны-назоўнікі; Перакладзіце тэрміны на беларускую мову. Адзначце іх граматычныя асаблівасці (у параўнанні з рускай мовай)». Праблемная сітуацыя на занятках па мове павінна адпавядаць наступным патрабаванням:

- адпавядаць пастаўленай мэце навучання;
- мець адпаведны ўзровень складанасці;
- адлюстроўваць розныя моўныя сітуацыі;
- развіваць аналітычнае мысленне;
- правакаваць дыскусію;

– мець некалькі шляхоў вырашэння.

На першым этапе навучання самай распаўсюджанай формай перадачы ведаў з’яўляецца міні-лекцыя, якую мэтазгодна ўзбагаціць элементамі гутаркі. А з дапамогай сродкаў мультымедыя дапоўніць метадамі назірання і лінгвістычнага аналізу. Важна пры гэтым, каб, кіруючыся загадзя складзеным планам і, зыходзячы з яго, сістэмай пытанняў, зацікавіць студэнтаў новым матэрыялам, матываваць засваенне вывучаемага. Кожнае пытанне павінна быць загадзя прадумана; лагічная паслядоўнасць пытанняў павінна выклікаць адваротную логіку мысліцельных дзеянняў навучэнцаў. Вельмі важна, каб сістэма пытанняў звязвала пройдзены матэрыял з новым.

Назіранні над вывучаемым матэрыялам мэтазгодна арганізаваць з дапамогай каляровых схем, эфектаў анімацыі. Навучанне павінна быць «жывым», звязаным з рэаліямі нашага жыцця, стымуляваць працэс пошуку новага.

Такім чынам, уключэнне разнастайных метадаў навучання ініцыіруе матывацыю да засваення матэрыялу, дазваляе за кароткі час сфарміраваць трывалыя веды, выпрацаваць навыкі свабоднага валодання мовай.